

بررسی آثار ناشی از دستکاری فعالیت‌های واقعی بر تصمیم صاحبکار مبنی بر تغییر حسابرس، شواهدی تجربی از شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

نبی الله خاکی^۱

حسن محمودی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۳/۱۱

چکیده

هدف از تحقیق حاضر بررسی آثار ناشی از دستکاری فعالیت‌های واقعی بر تصمیم صاحبکار مبنی بر تغییر حسابرس، شواهدی تجربی از شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد از آنجا که نتایج پژوهش حاضر می تواند مورد استفاده سرمایه گذاران و سایر گروهها قرار گیرد از لحاظ هدف، کاربردی و از آنجا که به بررسی روابط بین متغیرها با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیونی می پردازد از لحاظ ماهیت، توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره ۵ ساله ۱۳۸۹ تا پایان ۱۳۹۳ است و جهت انتخاب نمونه مورد بررسی از تکنیک غربال گری استفاده شده است. به منظور جمع آوری داده های مورد نیاز برای محاسبه متغیرهای پژوهش، از بانک های اطلاعاتی ((ره آورد نوین)) و ((تدبیر پرداز)) استفاده خواهد شد. نتایج به دست آمده از پژوهش نشان می دهد که بین سطوح عادی و غیرعادی جریان نقد عملیاتی و هزینه های غیرعادی تولید با تغییر حسابرس مستقل رابطه معناداری وجود نداشته همچنین بین هزینه های اختیاری غیرعادی و تغییر حسابرس مستقل، رابطه معناداری وجود ندارد. در پایان نیز پیشنهاداتی در خصوص بررسی رابطه سرمایه فکری با برخی فرضیه های فوق ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی

تغییر حسابرس، سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی، هزینه های غیرعادی تولید

۱. کارشناس ارشد حسابداری.

۲. کارشناس ارشد حسابداری.

مقدمه

حسابرسی برون سازمانی از طریق اعتباردهی به صورت های مالی منتشر شده برای عموم، عملیات کارای بازار سرمایه را تسهیل می کند. از طرفی پیچیدگی قوانین گزارشگری، امکان تضاد بین حسابرسان و صاحبکاران را افزایش می دهد و اغلب ممکن است منجر به کشانده شدن فرآیند حسابرسی به چانه زنی بین دو گروه یادشده گردد. با توجه به اینکه در زمینه حسابرسی، سنگینی ترازوی قدرت غالباً به طرف صاحبکاران است، در صورت وجود مجادله بین حسابرس و صاحبکار، مدیریت ممکن است از طریق تهدید به خاتمه کار با حسابرس، وی را مجبور به پذیرش رویه های حسابداری مدنظر شرکت کند. در صورتی که مدیریت در انجام این کار موفق نشود، با اعمال قدرت خود ممکن است حسابرس را برکنار کرده و حسابرس انعطاف پذیری را جستجو نماید. از این رو، انتقادهایی وجود دارد مبنی بر اینکه افزایش تغییر حسابرس در سال های اخیر، به توانایی حسابرس در ایفای نقش مهم اعتباردهی به صورتهای مالی، صدمه می زند (کناپ و الیکای^۱، ۱۹۸۶). این انتقادهای، بر اساس این عقیده قرار دارد که تغییر حسابرس باعث کاهش استقلال حسابرسان مستقل و در نتیجه بی اعتباری صورت های مالی حسابرسی شده می شود. از سوی دیگر، مقامات قانونگذار نگران این هستند که افزایش فراوانی تغییر حسابرس، اعتماد استفاده کنندگان نسبت به کلیه صورتهای مالی و نه فقط صورتهای مالی شرکتی که اطلاعات خود را دستکاری کرده، کاهش دهد. (مهدوی و ابراهیمی، ۱۳۹۰) از این رو، با توجه به اینکه حسابرسان در برابر صاحبکار قدرت چندانی نداشته و در واقع امکان انجام عقب نشینی هایی از سوی آنان وجود دارد، میزان توجه حسابرسان به میزان دستکاری فعالیت های واقعی توسط صاحبکار و در واقع تأثیر این پدیده بر تغییر آنان، مسئله ای است که بی پاسخ مانده و نیازمند انجام بررسی های دقیق است. در واقع، مشکل یا مسئله اصلی پژوهش حاضر، تأثیری است که دستکاری فعالیت های واقعی صاحبکار می تواند بر تغییر حسابرس داشته باشد.

در بیان ابعاد مسئله لازم به توضیح است که وجود اطلاعات مالی شفاف و قابل اتکا که محصول یک سیستم گزارشگری جامع و مناسب است، از ارکان اصلی ارزیابی وضعیت و عملکرد یک شرکت و تصمیم گیری در مورد مبادله اوراق بهادار منتشره از سوی آن، به حساب می آید. گروه کثیری از استفاده کنندگان اطلاعات حسابداری، به اطلاعاتی اتکا می کنند که به شکل صورتهای مالی و یادداشت های توضیحی توسط مدیران تهیه و ارائه می شوند. در بسیاری از موارد هدف تهیه کنندگان اطلاعات مالی، با استفاده کنندگان آنها یکسان نیست و این موضوع ناشی از تضاد منافع بین گروه های ذینفع در شرکت هاست؛ بنابراین، جهت کاهش تضاد منافع گروه های مذکور، استفاده کنندگان اطلاعات حسابداری به خدمات افراد صاحب نظر با صلاحیت و مستقل، برای اعتباردهی به اطلاعات حسابداری نیاز دارند، به نحوی که اطلاعات مذکور را باور کنند. نیاز به خدمات حسابرسان مستقل در این استدلال نهفته است و فلسفه وجودی حسابرسان ایفای وظیفه اعتباردهی است (اسدی و سیه سری، ۱۳۷۹). حال اگر حسابرس، مستقل از مدیریت صاحبکار نباشد، نظرش چیزی به اعتبار صورتهای مالی نمی افزاید (حساس یگانه، ۱۳۹۱) و لذا، حسابرسی مفهوم خود را از دست می دهد.

با این حال، دلایل متعددی برای اینکه دستکاری افزایشی فعالیت های واقعی صاحبکار یکی از نگرانی های ویژه حسابرسان باشد، وجود دارد که در ادامه به آن ها پرداخته خواهد شد. با توجه به مطالب مذکور، توجه حسابرسان به موضوع

¹ Knapp and Elikai

دستکاری فعالیتهای واقعی توسط صاحبکار که می تواند نشانی از عدم صداقت صاحبکار نیز باشد، موضوعی است که دارای ابهامات گسترده‌ای است و در واقع، نیازمند ارائه پاسخی شفاف و قاطع مبتنی بر شواهد تجربی است.

پیشینه پژوهش

جونزو شارما^۲ (۲۰۰۱) تعریف جامعی در خصوص مدیریت سود ارائه نموده اند. به عقیده آنها مدیریت سود (دستکاری سود) زمانی اتفاق می افتد که مدیران با استفاده از قضاوت (تشخیص) در گزارشگری مالی و ساختار مبادلات جهت گمراه نمودن بعضی از ذینفعان (شامل سهامداران، اعتباردهندگان، کارکنان، دولت، سرمایه گذاران و ...) درباره عملکرد اقتصادی شرکت با تحت تأثیر قراردادن نتایج قراردادی که به ارقام حسابداری گزارش شده وابسته است، در گزارشگری مالی تغییر ایجاد می کنند.

دی^۳ (۱۹۸۸) بیان می کند که مدیریت سود معمولاً از استفاده مدیران از مزایای عدم تقارن اطلاعاتی ناشی می شود. وی حداقل دو مسئله مهم را مطرح نموده است. اولاً، برای افزایش پاداش مدیران که توسط سرمایه گذاران تأمین می شود، سود دستکاری می شود و ثانیاً، سرمایه گذاران بالفعل تمایل دارند که بازار برداشت بهتری از ارزش شرکت داشته باشد؛ بنابراین، انتقال ثروت بالقوه از سرمایه گذاران جدید به سرمایه گذاران قدیمی که ایجادکننده یک تقاضای داخلی برای مدیریت سود هستند، به وجود می آید.

روحی و ایمانزاده (۱۳۸۸) در تحقیق خود با عنوان "بررسی دلایل تغییر حسابرسان در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، تغییر حسابرس را در حوزه شرکتهای بورسی و از جنبه‌های گوناگون بررسی نمودند. نتیجه حاصل از آزمون فرضیه‌ها، دال بر وجود رابطه مثبت بین متغیرهای حق الزحمه حسابرسی، کیفیت کار حسابرسی، تغییر مدیران شرکت، اندازه شرکت و نرخ بازگشت سرمایه با متغیر وابسته (تغییر حسابرس مستقل) بوده است.

رضا زاده و زارعی مروج (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان "عوامل موثر بر تغییر حسابرسان در شرکتهای ایرانی"، به بررسی عوامل موثر بر تغییر حسابرس در شرکتهای مورد بررسی پرداختند. آنان پس از انجام چند آزمون، از تأثیر معنادار حق الزحمه حسابرسی، کیفیت کار حسابرسان، تغییر مدیران شرکتهای و اندازه شرکت بر تغییر حسابرس خبر دادند.

بولو و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان "تغییر حسابرس مستقل و شفافیت اطلاعاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، به بررسی ارتباط تغییر حسابرس و شفافیت اطلاعاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که تغییر حسابرس تأثیری بر شفافیت اطلاعاتی این شرکتهای نداشته است.

بنی مهد و فلاح میرعباسی (۱۳۹۰)، پژوهشی را با عنوان "رابطه بین محافظه کاری حسابداری با تغییر حسابرس در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، اجرا نمودند. آنان در پژوهش خود از بی تأثیر بودن محافظه کاری حسابداری بر تغییر حسابرس خبر دادند.

به بیان ویوک و میونگسو^۴ (۲۰۱۱)، معمولاً زمانی تأخیر حسابرسی رخ می دهد که نگرانی راجع به کنترل‌های داخلی، گزارش‌های مالی کم کیفیت، فقدان یکپارچگی مدیریت و فقدان توجه صاحبکار به حسابرسی مستقل وجود داشته باشد.

² Jones and Sharma

³ Dye

⁴ Vivek and Myungsoo

ویوک و میونگسو (۲۰۱۱) در تحقیق خود بیان نمودند که تأخیر گزارش حسابرسی موجب انتقال کار حسابرسی از موسسات حسابرسی بزرگ به سایر موسسات می‌گردد.

رویچادوری و همکاران (۲۰۱۲) تحقیقی را تحت عنوان "مدیریت لحظات: نقش مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی در برابر مدیریت سود واقعی در ارزشیابی عرضه ثانویه سهام"، اجرا نمودند. نتایج بررسی‌های آنان نشان داد که مدیریت سود، ارتباط نزدیک‌تر و قابل پیش‌بینی‌تری با تضعیف عملکرد پس از عرضه ثانویه سهام در بازار دارد، زمانی که این مدیریت سود از طریق دستکاری فعالیت‌های واقعی اجرا شده باشد.

کیم و پارک (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان دستکاری فعالیت‌های واقعی و تصمیمات تغییر حسابرس، به بررسی تأثیر دستکاری فعالیت‌های واقعی توسط مدیریت بر تصمیم صاحبکار برای تغییر حسابرس پرداختند. آنان نتیجه گرفتند که به استثنای دستکاری فعالیت‌های واقعی به واسطه تولید اضافی، تصمیمات عملیاتی فرصت طلبانه صاحبکار دارای ارتباطی مستقیم و معنادار با احتمال تغییر حسابرس می‌باشند.

لی و ژانگ^۵ (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان "آیا بازار، مدیریت سود واقعی شرکتها را کشف می‌کند؟"، به بررسی واکنش بازار سهام به مدیریت سود واقعی پرداختند. آنان شواهدی یافتند مبنی بر اینکه برای دستیابی به سودهای مورد نظر، مدیران به مدیریت سود واقعی، خصوصاً تولید اضافی و کاهش هزینه‌های اختیاری می‌پردازند. علاوه بر این، نتایج بررسی‌های آنان نشان داد که بازار واکنشی منفی به مدیریت سود واقعی نشان خواهد داد.

روش تحقیق

از آنجا که نتایج پژوهش حاضر می‌تواند مورد استفاده سرمایه‌گذاران و سایر گروهها قرار گیرد از لحاظ هدف، کاربردی و از آنجا که به بررسی روابط بین متغیرها با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیونی می‌پردازد از لحاظ ماهیت، توصیفی-همبستگی است. در این پژوهش از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده خواهد شد. آمار توصیفی شامل توصیف ویژگیهای آماری متغیرها و نحوه مقارن بودن آنهاست. آمار استنباطی شامل تجزیه و تحلیل رگرسیون خواهد بود. نوع رگرسیون مورد استفاده در پژوهش، رگرسیون داده‌های ترکیبی خواهد بود. برای معنادار بودن مدل رگرسیون وضرایب از آزمون اف فیشر ((F و آزمون t استفاده می‌شود. با توجه به ترکیبی بودن داده‌ها از آزمون اف لیمر (F) جهت انتخاب از بین روش داده‌های تابلویی و تلفیقی و در صورت لزوم از آزمون هاسمن جهت انتخاب از بین روش آثار ثابت و تصادفی استفاده خواهد شد. همچنین برای تحلیل فرضیه‌های پژوهش از ضریب تعیین اصلاح شده (R^2) استفاده می‌گردد. این پژوهش به کمک نرم‌افزارهای کامپیوتری نظیر EXCEL و EVIEWS انجام می‌گیرد.

در این تحقیق اطلاعات فصل اول و دوم که مربوط به مباحث تئوریک و ادبیات موضوع می‌شود به شیوه کتابخانه‌ای و با استفاده از مقاله‌های خارجی و داخلی گردآوری خواهند شد. جهت گردآوری اطلاعات فصل سوم که داده‌های مالی شرکتهاست از صورتهای مالی شرکتها (ترازنامه، صورت سود زیان و صورت جریان وجوه نقد) که در پایگاه اطلاعاتی بورس اوراق بهادار قابل دسترس است استفاده می‌شود. به منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز برای محاسبه متغیرهای پژوهش، از بانک‌های اطلاعاتی ((ره آورد نوین)) و ((تدبیر پرداز)) استفاده خواهد شد. در مواردی که داده‌های موجود در این بانک‌های اطلاعاتی ناقص باشد، به آرشیوهای دستی موجود در کتابخانه سازمان بورس اوراق بهادار و

⁵ Li and Zhang

سایت اینترنتی مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی (www.rdis.ir) و سایت دیده بان بازار (TSETMC.COM) که متعلق به سازمان بورس اوراق بهادار می باشد، مراجعه خواهد شد.

جامعه آماری این پژوهش شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره ۵ ساله ۱۳۸۹ تا پایان ۱۳۹۳ است و جهت انتخاب نمونه مورد بررسی از تکنیک غربال گری استفاده شده است. در این روش، با قرار دادن مجموعه ای از معیارها جامعه آماری غربال می شود. معیارهای در نظر گرفته شده به قرار زیر است:

۱- پذیرش شرکتهای پیش از دوره زمانی پژوهش

۲- جزء شرکتهای سرمایه گذاری و مالی نباشد (به دلیل تفاوت در تراز نامه)

۳- شرکت های مورد نظر طی دوره تحقیق فعالیت مستمر داشته باشند.

۴- ناقص نبودن داده ها طی دوره مورد نظر.

۵- داشتن سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند.

برای هر تحلیل اقتصادسنجی باید به قابلیت دسترسی به دادههای صحیح توجه کرد. برای تحلیلهای تجربی عموماً سه نوع داده قابل دسترسی است: (۱) دادههای سری زمانی^۶، (۲) دادههای مقطعی^۷ و دادههای ترکیبی^۸. دادههای سریهای زمانی، دادههایی هستند که در طی یک دوره زمانی جمع آوری می شوند. چنین دادههایی می توانند در فواصل منظم زمانی روزانه، هفتگی، ماهانه، فصلی و سالانه گردآوری شوند. دادههای مقطعی براساس یک یا چند متغیر برای یک دوره مشخص جمع آوری می شوند. در دادههای ترکیبی عناصر هر دو دسته دادههای مقطعی و سریهای زمانی وجود دارد. در این دادهها، واحد دادههای مقطعی یکسانی در طول زمان مورد بررسی قرار می گیرد. ضرورت استفاده از این راهبرد که دادههای سری زمانی و مقطعی را با هم ترکیب می کند، بیشتر به خاطر افزایش تعداد مشاهدات، بالابردن درجه آزادی، کاهش ناهمسانی واریانس و کاهش هم خطی میان متغیرهاست (گجراتی، ۱۳۸۵).

از آنجا که اطلاعات جمع آوری شده برای این پژوهش از نوع داده های ترکیبی می باشند از روش رگرسیون چند متغیره به روش حداقل مربعات معمولی (OLS) و داده های ترکیبی استفاده خواهد شد.

نتیجه یافته ها

در این پژوهش، به دو روش توصیفی و استنباطی به تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده، پرداخته می شود. در سطح توصیفی، با استفاده از ویژگیهای آماری نظیر فراوانی، میانگین، انحراف معیار و بیشینه و کمینه به توصیف ویژگیهای جامعه می پردازد.

به منظور آزمون فرضیه های تحقیق، از مدل زیر استفاده می شود (کیم و پارک، ۲۰۱۴):

$$\text{RESIGN}_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 \text{RAM\_PROXY}_{i,t-1} + \alpha_2 \text{AB\_ACC}_{i,t-1} + \alpha_3 \text{BIG\_AUDIT}_{i,t-1} + \alpha_4 \text{LOSS}_{i,t-1} + \alpha_5 \text{ROA}_{i,t-1} + \alpha_6 \Delta \text{SALES}_{i,t-1} + \alpha_7 \text{DISTRESS}_{i,t-1} + \alpha_8 \text{F\_PERF}_{i,t-1} + \alpha_9 \text{LEVERGAE}_{i,t-1} + \alpha_{10} \text{GROWTH}_{i,t-1} + \alpha_{11} \text{SIZE}_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t-1}$$

متغیر وابسته:

RESIGN: تغییر حسابرس که اگر حسابرس تغییر کند، برابر یک قرار می گیرد و در غیر اینصورت، صفر می شود.

⁶ Time Series

⁷ Cross Section

⁸ poolin

متغیر مستقل:

RAM_PROXY: دستکاری فعالیت‌های واقعی که برای محاسبه آن از سه معیار استفاده می‌شود:

(۱) سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی: برای محاسبه این معیار، از قدرمطلق باقی‌مانده (خطای اندازه‌گیری) و یا به عبارتی پسماند مدل تخمین‌زده شده زیر در سطح کلیت داده‌ها، در سطح هر سال-شرکت استفاده می‌شود (توضیح این-که ابتدا مدل در سطح کلیت داده‌ها تخمین زده می‌شود و سپس با استفاده از مقادیر به دست آمده برای $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3$ و β_4 اقدام به محاسبه برای هر شرکت-سال می‌شود):

$$CFO_{i,t}/A_{i,t-1} = \beta_0 + \beta_1(1/A_{i,t-1}) + \beta_2(S_{i,t}/A_{i,t-1}) + \beta_3(\Delta S_{i,t}/A_{i,t-1}) + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن، CFO جریان نقد عملیاتی مستخرج از صورت جریان وجه نقد؛ A کل دارایی‌ها؛ S فروش خالص؛ و ΔS تفاضل فروش امسال و سال قبل است.

(۲) هزینه‌های غیرعادی تولید: برای محاسبه این معیار نیز از قدرمطلق پسماند مدل تخمین‌زده شده زیر در سطح کلیت داده‌ها، در سطح هر شرکت-سال استفاده می‌شود:

$$PROD_{i,t}/A_{i,t-1} = \beta_0 + \beta_1(1/A_{i,t-1}) + \beta_2(S_{i,t}/A_{i,t-1}) + \beta_3(\Delta S_{i,t}/A_{i,t-1}) + \beta_4(\Delta S_{i,t-1}/A_{i,t-1}) + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن، PROD حاصل جمع بهای تمام شده کالای فروخته شده (COGS) و تغییر در موجودی کالا (ΔINV) می‌باشد.

(۳) هزینه‌های اختیاری غیرعادی: برای محاسبه این معیار نیز از قدرمطلق پسماند مدل تخمین‌زده شده زیر در سطح کلیت داده‌ها، در سطح هر شرکت-سال استفاده می‌شود:

$$DISEXP_{i,t}/A_{i,t-1} = \beta_0 + \beta_1(1/A_{i,t-1}) + \beta_2(S_{i,t}/A_{i,t-1}) + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن DISEXP نشان‌دهنده هزینه‌های اختیاری (هزینه‌های عمومی و اداری و توزیع و فروش) می‌باشد.

ضمناً در ادامه برای محاسبه اثر کلی مدیریت واقعی سود، به تبعیت از زانگ^۹ (۲۰۱۱) و گانی^{۱۰} (۲۰۱۰)، معیاری جامع برای مدیریت سود تعریف می‌شود. به این صورت که هزینه‌های غیرعادی تولید را منهای مخارج اختیاری غیرعادی و جریان نقد عملیاتی غیرعادی می‌نماییم و حاصل را تحت عنوان مدیریت واقعی سود، در مدل قرار می‌دهیم. گفتنی است که مقادیر بالاتر نشانگر مدیریت واقعی سود بیشتر است.

متغیرهای کنترلی:

AB_ACC = اقلام تعهدی اختیاری که برای محاسبه آن از مدل تعدیل شده جونز استفاده خواهد شد. در این روش، اقلام تعهدی اختیاری طی دو مرحله برآورد می‌شوند. در ابتدا، متغیر اقلام تعهدی عملیاتی (که تفاوت بین سود عملیاتی و جریان وجه نقد عملیاتی است) در رگرسیون متشکل از متغیرهای کلیدی که انتظار می‌رود بر آن تأثیر گذارند، قرار می‌گیرد. به صورت زیر:

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \alpha \frac{1}{A_{it-1}} + \alpha_2 \left(\frac{\Delta REV_{it}}{A_{it-1}} - \frac{\Delta AR_{it}}{A_{it-1}} \right) + \alpha_3 \frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} + \alpha_4 \frac{Netincome_{it-1}}{A_{it-1}} + \varepsilon_{it}$$

که در آن، i شاخص شرکت و t شاخص زمان، TA_{it} سود عملیاتی منهای جریان وجه نقد ناشی از عملیات، ΔREV_{it} تغییر در فروش، ΔAR_{it} تغییر در حساب‌های دریافتی و PPE_{it} کل اموال، ماشین آلات و تجهیزات و A_{t-1} دارایی‌های

⁹ Zang

¹⁰ Gunny

شرکت در سال قبل است. از ضرایب برآورده شده $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ و α_4 برای محاسبه ارقام تعهدی اختیاری به شکل زیر استفاده می‌گردد.

$$DA_{it} = \varepsilon_{it} = \frac{TA_{it}}{A_{it-1}} - \left(\alpha_1 \frac{1}{A_{it-1}} + \alpha_2 \left(\frac{\Delta REV_{it}}{A_{it-1}} - \frac{\Delta AR_{it}}{A_{it-1}} \right) + \alpha_3 \frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} + \alpha_4 \frac{Netincome_{it-1}}{A_{it-1}} \right)$$

مقادیر بالاتر ارقام تعهدی اختیاری عملیاتی، به مدیریت سود بیشتر تفسیر می‌گردد. از آنجا که ارقام تعهدی اختیاری می‌توانند مثبت (زمانیکه شرکت، سود را متورم می‌کند) یا منفی (زمانیکه در سالهای خوب مدیران سود را برای استفاده آتی، پنهان می‌کنند) باشند و هر دو حالت نشان دهنده مدیریت سود است، لذا از قدرمطلق مقدار به دست آمده، استفاده می‌شود. اشبا-اسکایف و همکاران (۲۰۰۸) اظهار نمودند که وجود نقاط ضعف در سیستم کنترل داخلی در ارقام تعهدی ظاهر می‌گردد؛ بنابراین می‌توان انتظار داشت که کاهش کیفیت ارقام تعهدی که مترادف با افزایش مشکلات کنترل داخلی است، خطر حسابرسی و احتمال تغییر حسابرس را بیفزاید.

نتیجه یافته‌ها

زمانی که انبوهی از اطلاعات کمی به منظور تحلیل و تفسیر گردآوری می‌شوند، باید آنها را بصورت روشن و قابل فهم سازماندهی و خلاصه نمود. اولین قدم در سازماندهی داده‌ها، مرتب کردن آنها بر اساس یک ملاک منطقی است؛ مثلا از بزرگ به کوچک مرتب نمودن داده‌ها در ادامه پژوهشگر علاقمند است تا ویژگیهای یک دسته از داده‌ها را بصورت دقیق بیان کند و برای این کار از یک سری شاخص‌های عددی استفاده می‌کند که تحت عنوان کلی شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی نام دارند (میانگین، میانه، مد، فراوانی، درصد فراوانی، درصد معتبر، درصد تجمعی، چولگی، کشیدگی، ماکزیمم، مینیمم، واریانس، انحراف معیار و غیره). آمار توصیفی مکانیزی است که از طریق آن می‌توان به اهداف فوق نائل گشت. در واقع از این نوع آمار برای بیان و تعیین ویژگیهای داده‌های جمع‌آوری شده استفاده می‌شود. در تحقیق حاضر از بیشتر این شاخص با این تحقیق می‌باشد استفاده خواهیم کرد.

جدول و نمودار ۱ آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	نماد	نقش در معادله	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
تغییر حسابرس	RESIGN	وابسته	۰/۵۷۷	۱	۱	۰	۰/۴۹۴	-۰/۳۱۲	۱/۰۹۷
سطوح غیرعادی جریان	RAM_PROXY1	مستقل	۰/۲۰۸	۰/۱۳۰	۱/۸۴	۰/۰۰۰۱۲	۰/۲۴۵	۲/۸۴	۱۴/۸۵
هزینه‌های غیرعادی	RAM_PROXY2	مستقل	۰/۲۲۹	۰/۱۸۷	۱/۳۴	۰/۰۰۲۳۸	۰/۱۸۰	۱/۶۳	۷/۸۴
هزینه‌های اختیاری	RAM_PROXY3	مستقل	۰/۳۹۸	۰/۳۰۷	۲/۲۰۸	۰/۰۰۲۸	۰/۳۱۴	۲/۰۸۸	۸/۸۹
ارقام تعهدی اختیاری	AB_ACC _i	کنترل	۲۶۹۴۷۳	۴۲۳۴۸	۱۸۹۰۲۶۸۹	۷۳/۱	۱۲۲۱۹۵۱	۱۱/۳۵	۱۵۵/۸۴
موسسه حسابرسی	BIG_AUDIT	کنترل	۰/۲۷۸	۰	۱	۰	۰/۴۴۸	۰/۹۸۸	۱/۹۷
زیان‌ده بودن شرکت	LOSS	کنترل	۰/۱۷۴	۰	۱	۰	۰/۳۸۰	۱/۷۱	۳/۹۳
بازده داریها	ROA	کنترل	۰/۱۳۶	۰/۱۰۰۵	۲/۱	۰/۰۰۰۳۷	۰/۱۶۵	۵/۵۵	۵۶/۵۲
احتمال ورشکستگی	DISTRESS	کنترل	۱/۹۱	۱/۲۸	۳۵/۳۸	۰/۰۰۱۳	۲/۶۲	۶/۶۸	۷۴/۲۵

شاخص	متغیر	نماد	نقش در معادله	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
معیار عملکرد	F_PERF	کنترل	۵/۲۵	۰/۴۹۶	۱۱۲۲	۰	۵۷/۲۸	۱۸/۸۹	۳۶۸/۲۹	
اهرم	LEVERGAE	کنترل	۰/۷۰۵	۰/۶۷۲	۸/۲	۰/۰۶۵	۰/۴۴۷	۶/۲۳	۶۶/۷۸	
رشد	GROWTH	کنترل	۴۶۴۰۴۴	۱۰۳۴۵۲	۳۲۴۷۵۱۰۱	۰	۲۲۰۵۴۵۶	۱۱/۸۲	۱۵۷/۱۳	
اندازه شرکت	SIZE	کنترل	۵/۸۶	۵/۸۴	۷/۸۶	۴/۷۴	۰/۵۶۶	۰/۶۱۶	۳/۸	

اصلی ترین شاخص مرکزی، میانگین است که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده هاست؛ که این مقدار برای متغیر وابسته برابر با ۰/۵۷۷ و برای متغیرها مستقل به ترتیب برابر با ۰/۲۲۹، ۰/۲۰۸ و ۰/۳۹۸ می باشد هم چنین این مقدار برای متغیرها کنترلی به ترتیب برابر با ۰/۵۶۶، ۰/۶۱۶ و ۰/۷۰۵ می باشد.

۴-۳-۱- جارك براو

H0: داده‌ها برای متغیرهای پژوهش از توزیع نرمال پیروی می کند

H1: داده‌ها برای متغیرهای پژوهش از توزیع نرمال پیروی نمی کند

جدول ۲ آزمون جارك براو

PROBABILITY	JARQUE-BERA	شرح	
۰/۰۰	۶۵/۹۹	تغییر حسابرس	RESIGN
۰/۰۰	۲۸۴۵	سطوح غیرعادی جریان نقد	RAM_PROXY1
۰/۰۰	۵۳۱/۶۲	هزینه‌های غیرعادی تولید	RAM_PROXY2
۰/۰۰	۸۵۸	هزینه‌های اختیاری غیرعادی	RAM_PROXY3
۰/۰۰	۳۹۲۹۷۳	اقدام تعهدی اختیاری	AB_ACC _i
۰/۰۰	۸۱/۵۳	موسسه حسابرسی بزرگ	BIG_AUDIT
۰/۰۰	۲۰۷/۷۳	زیان‌ده بودن شرکت	LOSS
۰/۰۰	۴۹۱۸۷	بازده داربها	ROA
۰/۰۰	۸۶۵۰۶	احتمال ورشکستگی	DISTRESS
۰/۰۰	۲۲۱۹۷۱۸	معیار عملکرد	F_PERF
۰/۰۰	۶۸۸۹۴	اهرم	LEVERGAE
۰/۰۰	۴۰۰۲۱۲	رشد	GROWTH
۰/۰۰	۳۵/۶۹۳	اندازه شرکت	SIZE

نتایج جدول فوق نشان می دهد که میزان خطای آزمون جارک- بروا (PROBABILITY) به دست آمد برای متغیرها از سطح ۵ درصد کمتر است بنابراین کلیه متغیرها دارای توزیع غیر نرمالی هستند؛ که محقق با ریشه گیری آنها داده ها پرت را از بین می برد.

آزمون شناسایی هم خطی (Vif)

اگر هم خطی در یک معادله رگرسیون بالا باشد بدین معنی است که بین متغیرهای مستقل همبستگی بالائی وجود دارد و ممکن است با وجود بالا بودن R^2 مدل دارای اعتبار بالائی نباشد؛ بنابراین باید مقدار Vif متغیرهای مستقل کمتر از ۱۰ باشد.

جدول ۳ آزمون Vif

Vif مقدار	متغیرها	
۱/۳۳	RAM_PROXY1	سطوح غیرعادی
۲/۱۳	RAM_PROXY2	هزینه های غیرعادی
۱/۸۶	RAM_PROXY3	هزینه های اختیاری
۱/۷۷	AB_ACC _i	اقدام تعهدی اختیاری
۱/۰۶۴	BIG_AUDIT	موسسه حسابرسی
۱/۵۶	LOSS	زیان ده بودن شرکت
۲/۷۹	ROA	بازده داریها
۳/۹۹	DISTRESS	احتمال ورشکستگی
۱/۰۲۵	F_PERF	معیار عملکرد
۲/۷۶	LEVERGAE	اهرم
۱/۶۳	GROWTH	رشد
۱/۵۲	SIZE	اندازه شرکت

در جدول فوق مشاهده می شود مقدار Vif برای متغیرهای مستقل کمتر ۱۰ می باشد بنابراین مشکل هم خطی بین متغیرهای مستقل وجود ندارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش

۴-۴-۱- فرضیه اول: بین سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی و تغییر حسابرس مستقل، ارتباط معنادار وجود دارد.

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = 0 \\ H_1 : \beta_1 \neq 0 \end{cases}$$

جدول ۴ ضرایب معادله رگرسیون برای فرضیه اول

RESIGN _{i,t} = $\alpha_0 + \alpha_1$ RAM_PROXY _{i,t-1} + α_2 AB_ACC _{i,t-1} + α_3 BIG_AUDIT _{i,t-1} + α_4 LOSS _{i,t-1} + α_5 ROA _{i,t-1} + α_6 DISTRESS _{i,t-1} + α_7 F_PERF _{i,t-1} + α_8 LEVERGAE _{i,t-1} + α_9					
Prob.	z-Statistic	Std. Error	Coefficient	متغیر مستقل	متغیر وابسته
0/123	1/541	0/516	-0/796	RAM_PROXY1	RESIGN
0/634	-0/476	0/098	-0/046	AB_ACC _i	
0/0001	-4/053	0/276	-1/121	BIG_AUDIT	
0/126	-1/529	0/407	-0/622	LOSS	
0/481	0/704	1/149	0/809	ROA	
۰/۰۰۴	-2/833	0/224	-0/634	DISTRESS	
0/393	-0/853	0/122	-0/104	F_PERF	
0/070	1/806	0/524	0/946	LEVERGAE	
0/808	-0/242	0/057	-0/013	GROWTH	
0/181	-1/335	2/007	-2/679	SIZE	
0/046	۶/۹۳	4/148	8/261	C	
Prob(LR statistic)			LR statistic	ضریب تعیین مک فادن	
۰/۰۰			47/86	0/089	

در این فرضیه میزان تبیین مک فادن این فرضیه برابر با ۰/۰۸۹ است که این بدان معنی است مدل فرضیه به مقدار ۸/۹ درصد توسط متغیرهای مستقل تبیین شده است و این نشان می دهد توان پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیر مستقل ضعیف است. در این فرضیه نیز دیده می شود که سطح معنی داری آزمون LR کمتر از ۰/۰۵ است و این یعنی مدل این فرضیه معنی دار شده است. در جدول فوق دیده می شود سطح معنی داری آزمون Z به دست آمده برای متغیر هزینه های اختیاری غیرعادی بیشتر از ۰/۰۵۰ است (۰/۱۲۳) که این نشان می دهد متغیر وابسته تحت تاثیر متغیر مستقل قرار نگرفته است در نتیجه می توان گفت که بین سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی و تغییر حسابرس مستقل، ارتباط معنادار وجود ندارد.

فرضیه دوم: بین هزینه های غیرعادی تولید و تغییر حسابرس مستقل، ارتباط معنادار وجود دارد.

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = 0 \\ H_1 : \beta_1 \neq 0 \end{cases}$$

جدول ۵ ضرایب معادله رگرسیون برای فرضیه دوم

RESIGN _{i,t} = $\alpha_0 + \alpha_1$ RAM_PROXY _{i,t-1} + α_2 AB_ACC _{i,t-1} + α_3 BIG_AUDIT _{i,t-1} + α_4 LOSS _{i,t-1} + α_5 ROA _{i,t-1} + α_6 DISTRESS _{i,t-1} + α_7 F_PERF _{i,t-1} + α_8 LEVERGAE _{i,t-1} + α_9					
Prob.	z-Statistic	Std. Error	Coefficient	متغیر مستقل	متغیر وابسته
۰/۷۲۲	-۰/۳۵۵	۰/۸۹۶	-۰/۳۱۸	RAM_PROXY _i	RESIGN
۰/۵۶۱	-۰/۵۸۰	۰/۰۹۷	-۰/۰۵۶۹	AB_ACC _i	
۰/۰۰	-۴/۰۲۲	۰/۲۷۵	-۱/۱۰۸	BIG_AUDIT	
۰/۱۵۳	-۱/۴۲	۰/۴۱۳	-۰/۵۸۹	LOSS	
۰/۵۲۵	۰/۶۳۵	۱/۲۵۵	۰/۷۹۷	ROA	
۰/۰۰۶۲	-۲/۷۳	۰/۲۲۲	-۰/۶۰۸	DISTRESS	
۰/۲۵۳	-۱/۱۴	۰/۱۲۲	-۰/۱۳۹	F_PERF	
۰/۱۰۷	۱/۶۱۱	۰/۵۳۶	۰/۸۶۵	LEVERGAE	
۰/۸۱۸	-۰/۲۲۹	۰/۰۶۰۹	-۰/۰۱۳۹	GROWTH	
۰/۱۹۴	-۱/۲۹۶	۲/۰۱۵	-۲/۶۱	SIZE	
۰/۰۵۱	۱/۹۵۰	۴/۱۸۶	۸/۱۶۶	C	
Prob(LR statistic)		LR statistic		ضریب تعیین مک فادن	
۰/۰۰		۴۵/۶۳		۰/۰۸۵	

در این فرضیه میزان تبیین مک فادن این فرضیه برابر با ۰/۰۸۴ است که این بدان معنی است مدل فرضیه به مقدار ۸/۵ درصد توسط متغیرهای مستقل تبیین شده است و این نشان می دهد توان پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیرها مستقل ضعیف است. در این فرضیه نیز دیده می شود که سطح معنی داری آزمون LR کمتر از ۰/۰۵ است و این یعنی مدل این فرضیه معنی دار شده است. در جدول فوق دیده می شود سطح معنی داری آزمون Z به دست آمده برای متغیر هزینه های غیرعادی تولید بیشتر از ۰/۰۵۰ است (۰/۷۲۲) که این نشان می دهد متغیر وابسته تحت تاثیر متغیر مستقل قرار نگرفته است در نتیجه می توان گفت که بین هزینه های غیرعادی تولید و تغییر حسابرِس مستقل، ارتباط معنادار وجود ندارد.

۴-۳-۴ فرضیه سوم: بین هزینه های اختیاری غیرعادی و تغییر حسابرِس مستقل، ارتباط معنادار وجود دارد.

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = 0 \\ H_1 : \beta_1 \neq 0 \end{cases}$$

جدول ۶ ضرایب معادله رگرسیون برای فرضیه سوم

RESIGN _{i,t} = α ₀ + α ₁ RAM_PROXY _{i,t-1} + α ₂ AB_ACC _{i,t-1} + α ₃ BIG_AUDIT _{i,t-1} + α ₄ LOSS _{i,t-1} + α ₅ ROA _{i,t-1} + α ₆ DISTRESS _{i,t-1} + α ₇ F_PERF _{i,t-1} + α ₈ LEVERGAE _{i,t-1} + α ₉					
متغیر وابسته	متغیر مستقل	Coefficient	Std. Error	Z-Statistic	Prob.
RESIGN	۳RAM_PROXY	۰/۱۹۹	۰/۴۹۸	۰/۴۰۰	۰/۶۸۹
	AB_ACC _i	-۰/۰۵۳۳	۰/۰۹۸	-۰/۵۴۳	۰/۵۸۶
	BIG_AUDIT	-۱/۱۰۱	۰/۲۷۵	-۳/۹۹	۰/۰۰
	LOSS	-۰/۵۲۴	۰/۴۱۱	-۱/۲۷	۰/۲۰۲
	ROA	۰/۵۳۹	۱/۱۳۵	۰/۴۷۴	۰/۶۳۴
	DISTRESS	-۰/۵۸۶	۰/۲۲۶	-۲/۵۹	۰/۰۰۹
	F_PERF	-۰/۱۲۹	۰/۱۱۹	-۱/۰۷۸	۰/۲۸۰
	LEVERGAE	۰/۸۸۷	۰/۵۲۶	۱/۶۸	۰/۰۹۲
	GROWTH	-۰/۰۳۰۰۷-	۰/۰۶۲۱	-۰/۴۸۳	۰/۶۲۸
	SIZE	-۲/۳۵	۲/۰۵۱	-۱/۱۴۷-	۰/۲۵۱
	C	۷/۵	۴/۲۷	۱/۷۵۸	۰/۰۷۸
ضرب تعیین مک فادن		LR statistic	Prob(LR statistic)		
		۴۵/۶۶	۰/۰۰		

در این فرضیه میزان تبیین مک فادن این فرضیه برابر با ۰/۰۸۴ است که این بدان معنی است مدل فرضیه به مقدار ۸/۴ درصد توسط متغیرهای مستقل تبیین شده است و این نشان می دهد توان پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیرها مستقل ضعیف است. در این فرضیه نیز دیده می شود که سطح معنی داری آزمون LR کمتر از ۰/۰۵ است و این یعنی مدل این فرضیه معنی دار شده است. در جدول فوق دیده می شود سطح معنی داری آزمون Z به دست آمده برای متغیر هزینه های اختیاری غیرعادی بیشتر از ۰/۰۵۰ است (۰/689) که این نشان می دهد متغیر وابسته تحت تاثیر متغیر مستقل قرار نگرفته است در نتیجه می توان گفت که بین هزینه های اختیاری غیرعادی و تغییر حسابرس مستقل، ارتباط معنادار وجود ندارد.

نتیجه گیری و پیشنهادات

به دلیل وجود رابطه تضاد منافع بین مالکیت و مدیریت، همواره ممکن است مدیران در سطوح نامطلوب فعالیت اقدام به گزارشگری مالی مطلوب عملیات نموده تا از این طریق عملکرد واحد تحت مدیریت خود را به نحو مناسبی انعکاس و نمایش دهند. با توجه به محتوای اطلاعاتی سود، یکی از موارد مناسب جهت دستکاری فعالیت های واقعی، دستکاری سود از طریق بالاتر یا پایین تر نشان دادن اقلام تعهدی می باشد. از دیگر موارد دستکاری فعالیت های واقعی می توان به افزایش

غیرعادی هزینه های اختیاری تولید و کاهش یا افزایش غیرعادی هزینه های تولید که در نهایت منجر به سطوحی غیرعادی از جریان نقد عملیاتی خواهد گردید در این تحقیق به بررسی تاثیر سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی، هزینه های غیرعادی تولید و هزینه های اختیاری غیرعادی بر تغییر حسابرس پرداخته شد که نتایج نشان داد که تغییر حسابرس تحت تاثیر این متغیرها قرار نگرفت.

- نتیجه فرضیه اول نشان داد که تغییر حسابرس تحت تاثیر سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی قرار نگرفت. سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی، یکی از راههای پیش روی مدیران به منظور بالا نشان دادن سود، دستکاری فروش واحد تجاری می باشد. آنها می توانند از طریق ارائه تخفیف قیمت و یا در نظر گرفتن دوره اعتبار طولانی تر برای فروش محصولات خود، شاهد افزایش موقت فروش و به دنبال آن افزایش سود شرکت باشند. در واقع مدیران با این روش، فروش و در نتیجه سود سال مالی بعد را به دوره جاری منتقل می کنند؛ که این منجر به تولد غیر عادی جریان نقد عملیاتی می شود ولی این عمل تاثیر بر تغییر حسابرس نخواهد لذا این متغیر معیار مناسبی برای پیش بین تغییر حسابرس نمی باشد.

- نتیجه فرضیه دوم نشان داد که تغییر حسابرس تحت تاثیر هزینه های غیرعادی تولید قرار نگرفت. مدیران به منظور بالا نشان دادن سود شرکت خود می توانند اقدام به تولید بیش از حد محصولات (تولید اضافی) کنند. چنانچه سطح تولید افزایش یابد، هزینه های سربار تولید به تعداد محصول بیشتری سرشکن شده و در نتیجه هزینه ثابت هر واحد کالا کاهش می یابد. اگر کاهش هزینه ثابت هر واحد تولید شده با افزایش هزینه نهایی در تولید آن تهاتر نشود، هزینه کل هر واحد محصول کم می شود. در نتیجه، بهای تمام شده کالای فروش رفته پایین تر و حاشیه سود عملیاتی شرکت بهتر نشان داده می شود که این باعث هزینه های غیرعادی تولید می شود ولی طبق این تحقیق تاثیری بر تغییر حسابرس ندارد لذا این متغیر نیز معیار مناسبی برای پیش بین تغییر حسابرس نمی باشد.

- نتیجه فرضیه سوم نشان داد که تغییر حسابرس تحت تاثیر هزینه های اختیاری غیرعادی قرار نگرفت. هزینه های اداری، عمومی و فروش جزء مخارج اختیاری در نظر گرفته می شود. زیرا شامل هزینه هایی همچون آموزش پرسنل، نگهداری و مسافرت می باشد که انجام آنها در اختیار مدیران است. مخارج اختیاری مانند تحقیق و توسعه، تبلیغات و مخارج نگهداری، معمولاً در دوره وقوع به هزینه منظور می شوند. بنابراین، شرکتها می توانند با کاهش مخارج اختیاری، هزینه های گزارش شده را کاهش و سود را افزایش دهند. این عمل به ویژه زمانی رخ می دهد که، چنین مخارجی موجب کسب درآمد و سود فوری نگردد؛ که این منجر به هزینه های اختیاری غیرعادی ولی طبق این تحقیق این متغیر معیار مناسبی برای پیش بین تغییر حسابرس نیست.

منابع و مآخذ

۱. اسدی وسیه سری، کوروش. (۱۳۷۹). تأثیر گزارش حسابرسان مستقل بر فرآیند تصمیم گیری سرمایه گذاران بالقوه، پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر یحیی حساس یگانه، دانشگاه علامه طباطبایی.
۲. رضا زاده، جواد و زارعی مروج، کمال. (۱۳۸۸). عوامل موثر بر تغییر حسابرسان در شرکت های ایرانی، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۰، صص ۸۹ - ۱۰۵.
۵. بنی مهد، بهمن و اکبری، رضا. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین متغیرهای ورشکستگی آلتمن و تغییر حسابرس، مجله حسابداری مدیریت، سال سوم، شماره ششم، صص ۴۱-۴۷.

۶. بنی مهد، بهمن و فلاح میر عباسی، سلمان. (۱۳۹۰). رابطه بین محافظه کاری حسابداری با تغییر حسابرس در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، صص ۹۵-۱۱۹.
۷. بولو، قاسم، مهام، کیهان و گودرزی، اسماعیل. (۱۳۹۰). تغییر حسابرس مستقل و شفافیت اطلاعاتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانش حسابداری، سال اول، شماره اول، صص ۱۱-۱۳۵.
۸. مهدوی، غلامحسین و ابراهیمی، شهلا. (۱۳۹۰). تغییر حسابرس: چراغ قرمز یا سبز، مجله حسابرس، ش ۴۹، ص ۱۱۵-۱۲۳.

۱۰. حساس یگانه، یحیی (۱۳۹۱) فلسفه حسابرسی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگ

5. Baber, W., Kumar, K. and Vergheses, T. (1995). Client security price reactions to the Laventhol and Horwath bankruptcy. *Journal of Accounting Research*, 33 (Autumn), 385-395.
6. Ball, R. and Shivakumar, L. (2005), "Earnings Quality in U.K. Private Firms: Comparative Loss Recognition Timeliness", *Journal of Accounting and Economics*, PP. 83-128.
7. Bartov, Ferdinand, Judy. (2000). "Discretionary-Accruals Models and Audit Qualifications", *Journal of Accounting and Economic*, Vol 30, pp: 421-452.
8. Beattie, V and S.Fearnley, (1995), *The Importance of Audit Firm Characteristics*, *Accounting and Business Research*, No 25, pp 227-239
22. Dye, R. A., (۱۹۹۱), "Information Ally Motivated Auditor Replacement". *Journal of Accounting and Economics*, (December), PP. ۳۷۴-۳۴۷
26. Jones, Steward, and Rohit Sharma. (2001). "The Impact of Free Cash Flow, Financial Leverage and Accounting Regulation on Earnings Management in Australia's 'Old' and 'New' Economies". *Managerial Finance* 27 (12):18-39.
27. Knapp, M. C. and F. Elikai. (1986). Auditor Changes: A Note on the Policy Implications of Recent Analytical and Empirical Research, *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 3 (1), 78-86.
28. Krishnan, J.; Raghunandan, K.; and J. Yang, (2007), "Were Former Andersen Clients Treated More Leniently than other Clients? Evidence from Going-Concern Modified Audit Opinions." *Accounting Horizons*, No. 21 (4), PP. 423-435.
37. Rakow, K. C.; Kenneth J. R.; and S. L. Tiras, (2010), "Audit Switching Risk and Lending Decisions." *Commercial Lending Review*, Vol. 5 (25), PP. 35-38.
38. Ronan, J., and S. Sadan, 1981, "Smoothing income numbers: objectives, means, and implications", Addison-Wesley Publishing Company.
39. Roychowdhury, S. (2006). Earnings management through real activities manipulation. *Journal of Accounting and Economics*, 42, 335-370.
40. Roychowdhury, S., Kothari, S. and Mizik, N. 2012. Managing for the moment: The role of real activity versus accruals earnings management in SEO valuation. Available at SSRN 1982826.
41. Schwartz, K. B. and K. Menon, (1985), "Auditor Switches by Failing Firms." *The Accounting Review*, Vol. 60 (4), PP. 248-261.
42. Schwartz, K. B. and Menon, K. (1985). Executive succession in failing firms. *Academy of Management Journal*, 28 (3), 680-686.
43. Securities and Exchange Commission. (1988). Financial Reporting Release No. 31, Washington D.C.
44. Simunic, D. (1980). The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of Accounting Research*, 18, 161-190.
45. Smith, D. B., (1986), "Auditor 'Subject To' Opinions, Disclaimers, and Auditor Change." *Auditing*, Vol. 6 (3),